

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. II. Diuisio Termini in Mentalem, Vocalem, & Scriptum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

non satisfacies: Primò, quia aptitudo, quam habet *blitri* ad componendam propositionem, est nimis remota: prius enim debet intercedere impositio voluntaria hominum de illius significatione; vox autem *homo* habet aptitudinem proximam ad propositionem componendam; unde etiam, quando actu non componit, est terminus: secus verò *blitri*, & aliae non-significativae. Secundò non placet hæc solutio, quia quæstio est, utrum voces, dum non sunt significativae, imò etiam si non possent esse significativae, dicendæ sint termini: extra dubium enim est, eas voces futuras terminos, casu quo ad significandum aliquid assumerentur.

Idèò aliqui Secundò respondent, Ad rationem termini requiri, vocem supponi pro aliâ re à se distinctâ, quomodo supponuntur voces significativae *homo, leo, &c.* nam quando dico, *homo currit*, terminus *homo* non supponitur pro voce, sed pro homine significato per vocem. Sed contrâ dicent aliqui, Gratis enim à te id requiritur: cur enim non sufficit, si vox supponatur pro seipsâ, quod possunt habere voces non-significativae? potest enim dici, *blitri est vox, blitri est sonus articulatus*, quarum propositionum sensus non est, aliquid significatum per *blitri* esse vocem, & sonum articulatum, sed ipsam dictionem *blitri* esse vocem: sicut quando dico, *homo est vox, nomen est neutrius generis*, tunc *homo* & *nomen* non supponitur pro rebus à se significatis, sed pro seipsis, ut à nemine dubitatur; & tamen tunc etiam sunt termini omnes illae voces significativae; ergo similiter *blitri*, & aliae voces non-significativae, erunt termini, et si solum pro se ponantur.

Hic secundus modus dicendi mihi placet; quare ad argumentum contrarium respondeo, concedendo, terminum debere esse aptum locutioni; ad hoc autem nego requiri, quod supponatur pro aliâ re à se distinctâ: sufficit enim, si supponatur pro seipso, quia de ipso possum ego manifestare aliquid, ut esse vocem, esse sonum articulatum, esse nomen indeclinabile, & tam bene loqui ac de rebus aliis ab ipso significatis; ergo erit propriè terminus.

Quod si adhuc insites, A te nomine *termini* non intelligi, nisi illum qui aliud à se significat; facies quæstionem de nomine, in quâ oportet, ut tuam hanc acceptionem ostendas esse communiorē: non enim liberum est, pro arbitrio novam rebus significationem imponere.

Hinc infero, Litteras etiam esse terminos, quando solæ accipiuntur; ut cum dico, *A est littera*: quod minùs consequenter negavit nonnullus, motus ex eo quod A non est dictio, sed compositiva dictionis; quæ ratio debilis est: quia siue sit dictio, siue non, potest componere propositionem, & de eâ possunt aliqua prædicari, ut in prædictâ propositione, *A est littera*, non minùs quam si dicerem, *blitri est vox*: ergo non deficit à ratione termini, eò quod non sit dictio. Dixi, *quando solæ accipiuntur*: quando enim componunt aliquod nomen, tunc non tam sunt propositionis extrema, quam compositiva extremorum; ac proinde non termini, sed partes terminorum vocandæ videntur.

Infero secundò à fortiori, Verba significativa (etiam si, dum exercent munus Verbi, non sint termini, quia non sunt extrema propositionis,

sed unio & medium illius) posse esse terminos, quia etiam possunt assumi ut subiectum vel prædicatum alicuius propositionis: ut si dicas, *amo est vox, amo est Verbum*, &c. Et idem intellige de aliis orationis partibus, Adverbiis, Præpositionibus, Interiectionibus, quæ omnes cum possint esse propositionis extrema, dum pro seipsis supponuntur, possunt etiam esse termini.

Rogabis secundò, Utrum propositio simplex, quæ cum aliâ simplici propositionem hypotheticam componit, sit terminus. Respondeo cum distinctione: duæ enim sunt propositiones hypotheticæ, Vna ex aggregatione duarum categoricarum, ita tamen, ut una non sit subiectum alterius, v. g. illa, *Ego dormio, & cor meum vigilat*; in hac puto unam categoricam non esse terminum alterius, quia nec est subiectum nec prædicatum illius. Aliæ est categorica, ut *Petrus esse album, est possibile* (de quâ supra mentionem feci) in hac puto categoricam esse terminum hypotheticæ; quia (ut dixi supra) est subiectum illius. Neque obest, illam etiam constare terminis: nam bene potest id, quod in se est quasi totum, esse pars respectu alterius totius; ut materia, quæ in se componitur partibus, est pars respectu hominis, & quælibet pars materiæ respectu alterius maioris partis, in quâ ipsa includitur. Rogabis tertio, in hac propositione, *Ego amo*, & similibus, qui sunt duo termini distincti à copulâ; nam *amo* est Verbum, ac proinde iuxta dicta non est terminus: aliquid autem aliud, quod claudatur intra duos terminos, nihil est; ergo vel bona non est definitio Termini supra tradita, vel hæc non est propositio. Respondeo, illam & similes propositiones huic æquivalere, *ego sum amans*. Ratio est: quia omnis propositio debet constare subiecto, prædicato, & copulâ: copulâ autem est Verbum *sum, es, fui*; quia cum copula significet identitatem inter prædicatum & subiectum, hæc autem identitas significetur per Verbum *sum, es, fui*; fit ut in omnibus propositionibus hoc Verbum debeat subintelligi. *Amo* ergo virtualiter est prædicatum & copulâ: quatenus est copulâ, non sortitur rationem termini; eam verò retinet, quatenus est prædicatum. Ex quo pater, quid in illâ propositione includatur intra duos illius terminos.

SECTIO II.

Divisio Termini in Mentalem, Vocalem, & Scriptum.

TERMINUS, ut vidimus, extremum est propositionis; ergo quot fuerint propositionis species, tot erunt & terminorum. Quia ergo propositio triplex communiter assignatur, Mentalis, Vocalis, & Scripta; inde triplex etiam est terminus, *mentalis, vocalis, scriptus*. Scriptus, est vox scripta vel in papyro, vel in pariete, vel in quavis aliâ re propositionis scriptæ compositiva. Vocalis, est vox ipsa ab homine prolata, compositiva propositionis vocalis. Terminus mentalis, est actus ipse intellectus, quo concipio prædicatum & subiectum.

Sed adverte Primò, Vocalem & Scriptam propositionem solum secundum quid & improprie esse propositiones: quia ipsæ non affirmant

proprie, sed sunt signa interna propositionis, quæ verè & proprie & affirmatio; & consequenter in rigore propositio; per denominationem autem extrinsecam ab interna ista aliæ dicuntur propositiones. Secundò aduerte, Si propositio mentalis non sit composita ex triplici actu, sed indiuisibilis omnino, (vt quidam volunt, & nos, Deò duce, in libris de Animâ, Disput. vi. à num. 83. ostendimus) in mente, seu in propositione mentali non esse proprie terminos: quia res omnino indiuisibilis non potest esse extremum sui ipsius. Improprie tamen dicuntur termini mentales, quatenus per vnicum actum concipimus, quæ per plures terminos vocales exprimimus; vel quatenus ad illud iudicium præcesserunt tres distinctæ apprehensiones in ipso intellectu, vna de prædicato solo, alia de subiecto etiam solo, tertia de prædicato, quæ inter duas illas proprie includitur.

Hic tradunt nonnulli plures mentalis termini seu cognitionis diuisiones, *intuitivam, abstractivam, directam, & reflexam*, & alias similes, quæ non sunt Logicæ, sed animasticæ; ideò illas omitto libens, fusiùs de ipsis suo loco disputaturus.

Terminus vocalis (idem intellige de scripto) diuidi potest in *significativum*, & *non-significativum*. Ille est, qui aliquid ad placitum significat, vt *Deus, homo, leo*, &c. hic verò est, qui nihil ad placitum significat, vt *blütri*.

Pro huius diuisionis notitiâ aduerte Primò, Duplex esse signum, *naturale* vnum, quod ex se independentè ab hominum liberâ voluntate aliquid à se repræsentat, vt fumus ignem, vestigium bouis bouem, lux solem, &c. Aliud *ad placitum*, quod ex voluntate hominum assumptum est ad significandum aliquid quod de se non significabat: vt hæc vox *homo*, quæ de se non magis significat quàm *blütri*, imposita est tamen ab hominibus ad significandum hominem. Idem est de ramo ante tabernam, qui non ex naturâ suâ, sed ex arbitrio hominum significat ibi vendi vinum. Fusiorem signi explicationem vide Disput. Logicæ xiii. à num. 19. Aduerte Secundò, Voces omnes, siue significantiæ sint ad placitum, siue non, esse tamen semper signa naturalia loquentis. Nam quòd hæc vox *leo* faciat me venire in cognitionem hominis loquentis per illam, id habet ex naturâ suâ: siue enim homines velint siue non, quando ego audio aliquam vocem, agnosco statim, eam ab aliquo prolatam, qualiscumque sit, etiam si eam non intelligam, vt *blütri*, & cetera omnes.

His positis aduerto, Quando diuidimus terminum in *significativum* & *non-significativum*, non loqui nos de significatione de personâ loquente; nam, iuxta supposita, hæc est omni voci & termino connaturalis, ideò nullus est in hoc sensu *non-significativus*: sed loqui de secundâ significatione, quæ cum sit omnino arbitraria, non conuenit omnibus vocibus & terminis necessariò; sed alij sunt significantiui, alij non. Terminus ergo significantius sic potest definiri: *Est extremum propositionis, ex placito hominum in alius rei cognitionem nos duceus*. Prima pars definitionis, scilicet, esse *extremum propositionis*, fortitur rationem genericam; quia in eâ conuenit cum *non-significatiuo*: secunda verò explicat differentiam; per illam enim distinguitur à non-

significatiuo. Vtraque pars definitionis manet ex dictis satis explicata.

Terminus *non-significatiuus* definitur esse *extremum propositionis nihil explicatio hominum repræsentans*: quæ definitio non indiget explanatione nouâ.

SECTIO III.

Aliquæ diuisiones Termini significantiui.

Quâ viâ Vocales termini diuiduntur & declarantur, declarantur & diuiduntur mentales; quia hos non nisi per vocales intelligimus, ideò non facio pro eis distinctas sectiones: si quid verò specialiter notandum occurrerit in aliquâ diuisione in particulari, id suo loco attingam.

Terminus *non-significatiuus* nullam aliam habet diuisionem, quæ nostra intersit: diuisiones enim desumuntur vel ex distinctis rebus ex parte obiecti significantis, vel ex diuerso intellectus modo concipiendi easdem res, qui etiam per voces significatur. Vbi ergo nulla est res, aut conceptus diuersi per terminum significati (qualis non est in *non-significatiuo*) non habet locum ea diuersitas, de quâ nos in præsentia.

Primò ergo diuiditur Terminus significantius in *communem*, & in *singularem*. Ille est, qui significat rem pluribus communicabilem, vt, *homo, leo*, qui significant naturas hominis & leonis, quæ in hoc & in illo homine, hoc & illo leone reperiuntur. Sed aduerte, ad rationem termini communis non requiritur, actu esse in pluribus, sed posse esse; vnde etiam solo existente Adamo, nomen *homo* erat commune: & nunc de facto est communis vox *sol*, quia licet de facto non detur nisi vnicus sol, possunt tamen dari plures; sicut solo existente Adamo, possibiles erant multi homines. Nonnulli excludunt à ratione termini communis nomen *ciuitas*, sed immeritò: quia *ciuitas* significat hanc & illam ciuitatem, non secus ac *homo* hunc & illum hominem. Fateor, si nomen *ciuitas* comparetur non in ordine ad hanc & illam ciuitatem, sed ad hunc & illum hominem qui vnâ ciuitatem componunt, vt sic, non esse terminum communem: quia licet plura significet, non tamen ita, vt in quolibet reperiatur ratio totius; nec enim quilibet homo est ciuitas: terminus autem communis debet totus saluari in quolibet ex significantis: sicut in hoc sensu etiam homo comparatus ad partes hominis, animam scilicet & corpus, quas significat, non est terminus communis, quia quilibet illarum non est homo, sed solum comparatus ad Petrum & Paulum collectivè sumptos.

Rogabis Primò, an sit terminus communis, *Petrus & Paulus* collectivè sumpti. Respondeo cum P. Hurtado, non esse; quia non potest de quolibet seorsim totus prædicari: si verò diceretur *Petrus vel Paulus*, tunc esse communem, quia de quolibet potest verè dici, Est Petrus, vel Paulus.

Rogabis Secundò, an hæc vox, *omnis homo*, sit terminus communis. Affirmat Hurtado hic §. 49. quia significatio vocis secundum se considerata, tota conuenit omnibus hominibus. Sed in hoc non videtur consequenter locutus ad præcedentem sententiam: quia licet vox *homo* de se sit